

O'QUVCHILAR TARBIYASIDA MAROSIMLAR, MILLIY URF- ODAT VA AN'ANALARNING O'RNI

Abdullayev Otabek

Buxoro viloyati

Osiyo xalqaro Universiteti

MM3-P-24 guruh

2-bosqich talabasi.

Anatatsiya. Ushbu maqolada o'quvchilar tarbiyasida marosimlar, milliy urf-odat va an'analar tarbiyaviy ahamiyati tahlil qilinadi. Tarbiyaviy jarayonda marosimlar va an'analar bolalarning axloqiy, madaniy, emotsional va ijtimoiy rivojlanishida qanday rol o'ynashini ko'rsatadi. Shuningdek, maktab ta'lim jarayonida milliy qadriyatlarni singdirishning samarali usullari, integratsiya yo'llari va pedagogik afzalliklari ham o'rganiladi. Maqola amaliy misollar bilan boyitilgan bo'lib, o'quvchilarda milliy o'zlikni anglash, guruh bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish va madaniy merosni qadrlashga e'tibor qaratadi.

Kalit so'zlar: o'quvchilar tarbiyasi, marosimlar, milliy urf-odat, an'analar, madaniy meros, pedagogik jarayon, axloqiy tarbiya.

Tarbiyaviy jarayon har bir jamiyatda muhim ahamiyatga ega bo'lib, u yoshlarga axloqiy, madaniy va ijtimoiy qadriyatlarni singdiradi. Bolalar va o'quvchilarni tarbiyalash jarayonida faqat maktabda beriladigan bilimlar yetarli emas, balki ularning axloqiy, madaniy va ma'naviy shakllanishida milliy urf-odatlar, an'analar va marosimlar ham katta rol o'ynaydi. Ular yosh avlodning jamiyat bilan uyg'unlashuviga, milliy o'zligini anglashi va ijtimoiy muomalada muvaffaqiyatli bo'lishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, marosimlar va an'analar tarbiyadagi o'rni nafaqat axloqiy, balki psixologik, emotsional va intellektual rivojlanishga ham ta'sir ko'rsatadi.

Mamlakatimizda o'quvchilarda milliy qadriyatlarni singdirish masalasi doimiy e'tibor markazida bo'lib kelgan. Milliy marosimlar, bayramlar va urf-odatlar

bolalarga tarixiy merosni, oilaviy qadriyatlarni va jamiyatdagi ijtimoiy qoidalarni o'rgatishning samarali vositasidir. Shu maqolada o'quvchilar tarbiyasida marosimlar, milliy urf-odat va an'analarning o'rni batafsil tahlil qilinadi.

Marosimlar – bu ma'lum ijtimoiy, madaniy yoki diniy vazifalarni bajarish bilan bog'liq tadbirlar bo'lib, ular bolalar va o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishida katta ahamiyatga ega.

Milliy urf-odatlar va marosimlar bolalar tarbiyasida muhim pedagogik vosita sifatida alohida o'rin tutadi. Ular nafaqat ma'lum bir an'anani davom ettirish shakli, balki yosh avlodni har tomonlama barkamol shaxs etib tarbiyalashning samarali usullaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, maktab ta'lim tizimida marosim va an'analardan foydalanish o'quvchilarning axloqiy, emotsional, ijtimoiy va madaniy rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, bu jarayonni chuqur o'rganish va amaliyotga to'g'ri joriy etish dolzarb masalalardan biridir [1].

Avvalo, marosimlar axloqiy tarbiyaning muhim vositasi sifatida namoyon bo'ladi. Bolalar turli bayram va tadbirlarda ishtirok etish orqali hurmat, minnatdorlik, bag'rikenglik, mehr-oqibat va hamkorlik kabi insoniy fazilatlarni amaliy tarzda o'rganadilar. Masalan, Mustaqillik kuni, Navro'z bayrami yoki diniy bayramlar doirasida tashkil etiladigan tadbirlar o'quvchilarda nafaqat bayram kayfiyatini uyg'otadi, balki jamiyat va oila qadriyatlariga nisbatan hurmat tuyg'usini mustahkamlaydi. Bu jarayonda bolalar kattalarga ehtirom ko'rsatish, tengdoshlariga nisbatan mehribon bo'lish va jamoada o'z o'rnini anglash kabi muhim ijtimoiy ko'nikmalarni egallaydilar.

Shu bilan birga, marosimlar bolalarning emotsional va psixologik rivojlanishiga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Bayram tadbirlari, sahna ko'rinishlari, jamoaviy o'yinlar va ijodiy chiqishlar bolalarda ijobiy hissiyotlarni shakllantiradi. Bunday muhitda bola o'zini erkin his qiladi, o'z fikrini ifoda etishga intiladi va boshqalar bilan muloqot qilishdan zavq oladi. Natijada, ularda ijtimoiylashuv jarayoni tezlashadi, o'ziga bo'lgan ishonch ortadi hamda jamoada ishlash qobiliyati rivojlanadi. Ayniqsa, guruh bilan bajariladigan faoliyatlar bolalarda mas'uliyat

hissini kuchaytiradi va umumiy maqsad sari birgalikda harakat qilish ko'nikmasini shakllantiradi.

Marosimlarning yana bir muhim jihati – bu madaniy merosni yosh avlod ongiga singdirishidir. Har bir xalqning o'ziga xos an'analari, urf-odatlar va marosimlari mavjud bo'lib, ular milliy o'zlikni belgilovchi asosiy omillardan hisoblanadi. Bolalar ana shu marosimlarda faol ishtirok etish orqali o'z xalqining tarixiy ildizlari, qadriyatlar va urf-odatlar bilan yaqindan tanishadilar. Bu esa ularda milliy g'urur va o'zlikni anglash hissini kuchaytiradi. Natijada, ular nafaqat o'z madaniyatini qadrlashni, balki uni asrab-avaylash va keyingi avlodlarga yetkazish zarurligini ham tushunib yetadilar.

Bundan tashqari, marosimlar bolalarning ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda ham muhim ahamiyatga ega. Bayram tadbirlarini tashkil etish jarayonida o'quvchilar turli rollarni bajaradilar, sahna ko'rinishlari tayyorlaydilar, she'r va qo'shiqlar ijro etadilar. Bu esa ularning estetik didini rivojlantiradi, tasavvur doirasini kengaytiradi va ijodiy yondashuvni shakllantiradi. Shu bilan birga, ular tadbirlarni rejalashtirish, tashkil etish va baholash jarayonida tanqidiy fikrlashni ham o'rganadilar. Bu ko'nikmalar esa ularning kelajakdagi ta'lim va kasbiy faoliyatida muhim ahamiyat kasb etadi.

Milliy urf-odatlar va an'analar bolalar tarbiyasida alohida o'rin tutadi. Ular orqali o'quvchilarga jamiyatning ijtimoiy me'yorlari, qadriyatlar va xulq-atvor qoidalari singdiriladi. Masalan, mehmondo'stlik, kattalarga hurmat, kichiklarga mehr ko'rsatish kabi fazilatlar o'zbek xalqining asosiy qadriyatlar hisoblanadi. Ushbu qadriyatlar bolalarga oilada va maktabda o'tkaziladigan turli marosimlar orqali o'rgatiladi. Natijada, ular jamiyatda to'g'ri muomala qilishni, o'zini tutishni va boshqalar bilan ijobiy munosabat o'rnatishni o'rganadilar.

Shuningdek, milliy an'analar bolalarning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Turli tadbirlarda ishtirok etish orqali bolalar jamoada ishlash, o'z fikrini erkin ifoda etish, boshqalarni tinglash va hurmat qilish kabi muhim ko'nikmalarni egallaydilar. Bu esa ularning ijtimoiy hayotga moslashuvini

osonlashtiradi va kelajakda faol fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishga yordam beradi.

Milliy o'zlikni anglash jarayoni ham aynan urf-odat va an'analar orqali amalga oshadi. Bolalar o'z xalqining madaniy merosini o'rganish orqali o'zligini anglay boshlaydi. Bu esa ularda milliy g'urur, vatanparvarlik va o'z xalqiga sadoqat hissini rivojlantiradi. Shu bilan birga, boshqa millatlarning madaniyati bilan tanishish ularda bag'rikenglik va tolerantlikni shakllantiradi. Bu esa globallashuv sharoitida muhim ahamiyatga ega bo'lgan ijtimoiy fazilatlardan biridir.

Psixologik jihatdan ham milliy an'analar bolalar uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Ular bolalarga ruhiy barqarorlik beradi, ularni jamiyat bilan uyg'unlashtiradi va o'zini xavfsiz muhitda his qilishiga yordam beradi. An'anaviy marosimlar bolalar ongida barqarorlik, davomiylik va ishonch hissini shakllantiradi. Bu esa ularning psixologik salomatligini mustahkamlashga xizmat qiladi [3].

Maktab ta'lim jarayonida milliy urf-odat va marosimlarni samarali integratsiya qilish turli usullar orqali amalga oshiriladi. Eng avvalo, bayram tadbirlari va madaniy dasturlar orqali bu jarayon yo'lga qo'yiladi. Masalan, Navro'z, Mustaqillik kuni, Ramazon va Qurbon hayiti kabi bayramlar doirasida tashkil etiladigan tadbirlar o'quvchilarning madaniy va ijtimoiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Bundan tashqari, tematik darslar orqali ham milliy qadriyatlarni o'quv jarayoniga kiritish mumkin. Tarix, adabiyot va ona tili fanlarida xalq an'analari, urf-odatlar va marosimlari haqida ma'lumot berish o'quvchilarning bilim doirasini kengaytiradi. Loyiha ishlari va ijodiy topshiriqlar esa ularning mustaqil fikrlash va izlanish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Oila bilan hamkorlik ham bu jarayonda muhim o'rin tutadi. Ota-onalar ishtirokida tashkil etiladigan tadbirlar bolalarda milliy qadriyatlarni mustahkamlashga yordam beradi. Shuningdek, maktab ichida madaniy muhit yaratish – ko'rgazmalar, muzeylar va tematik burchaklar tashkil etish orqali o'quvchilarni milliy meros bilan yaqindan tanishtirish mumkin.

Milliy urf-odat va marosimlardan foydalanish maktab ta'limida bir qator pedagogik afzalliklarni ta'minlaydi. Ular bilim va tarbiyani uyg'unlashtiradi, o'quvchilarning darslarga bo'lgan qiziqishini oshiradi, axloqiy va ijtimoiy me'yorlarni mustahkamlaydi. Shu bilan birga, bolalarning shaxsiy rivojlanishiga, ijodiy fikrlashiga va jamoada ishlash ko'nikmalariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Amaliy misollar ushbu pedagogik yondashuvning samaradorligini yanada aniqroq ko'rsatib beradi. Xususan, maktablarda o'tkaziladigan turli bayram va marosimlar o'quvchilarning nafaqat bilim darajasini oshiradi, balki ularning shaxs sifatida shakllanishiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Masalan, Navro'z bayrami doirasida tashkil etiladigan tadbirlar bolalar uchun haqiqiy tarbiya maktabi vazifasini bajaradi. Bu jarayonda o'quvchilar milliy xalq o'yinlarida faol ishtirok etadilar, sahna ko'rinishlari tayyorlaydilar, qo'shiqlar ijro etadilar hamda milliy taomlar tayyorlash jarayonida qatnashadilar. Bunday faoliyatlar orqali ular milliy qadriyatlarni amaliy tarzda o'zlashtiradilar, jamoada ishlash, bir-biriga yordam berish va mas'uliyatni his etish kabi muhim ijtimoiy ko'nikmalarga ega bo'ladilar. Eng muhimi, bu jarayon bolalarda milliy o'zlikni anglash, o'z madaniyatiga hurmat bilan qarash va uni qadrlash tuyg'ularini shakllantiradi.

Shuningdek, Mustaqillik kuniga bag'ishlangan tadbirlar ham o'quvchilar tarbiyasida muhim o'rin tutadi. Bu kabi marosimlarda o'quvchilar mamlakat tarixi, mustaqillikning ahamiyati va uning qadr-qimmati haqida chuqurroq ma'lumotga ega bo'ladilar. Turli sahna chiqishlari, she'rlar, qo'shiqlar va ma'ruzalar orqali ular o'z Vataniga bo'lgan muhabbatni yanada chuqur his qiladilar. Natijada, o'quvchilarda vatanparvarlik, fuqarolik mas'uliyati va milliy g'urur kabi muhim sifatlar shakllanadi. Bu esa ularni kelajakda jamiyatning faol va mas'uliyatli a'zosi bo'lib yetishishiga xizmat qiladi.

Xayriya va ijtimoiy tadbirlar ham bolalar tarbiyasida alohida ahamiyat kasb etadi. Bunday tadbirlarda o'quvchilar kam ta'minlangan oilalarga yordam berish, ehtiyojmand insonlarni qo'llab-quvvatlash kabi faoliyatlarda ishtirok etadilar. Bu jarayon orqali ularda mehr-oqibat, insonparvarlik, saxovat va ijtimoiy mas'uliyat tuyg'ulari rivojlanadi. Ayniqsa, bolalar o'z mehnati natijasida boshqalarga foyda

keltirayotganini his qilganda, bu ularning shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu tariqa, xayriya tadbirlari nafaqat yordam berish vositasi, balki tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lgan muhim pedagogik usul hisoblanadi.

Milliy urf-odat va marosimlarning bolalar tarbiyasidagi ahamiyati beqiyosdir. Ular yosh avlodni har tomonlama rivojlangan, ma'naviy yetuk va ijtimoiy faol shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Marosimlar orqali bolalar jamiyatdagi ijtimoiy me'yorlar, qadriyatlar va xulq-atvor qoidalarini o'zlashtiradilar. Bu esa ularning kundalik hayotda to'g'ri qarorlar qabul qilishiga va ijtimoiy muhitda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishiga yordam beradi.

Maktablarda ushbu jarayonlarni to'g'ri va samarali tashkil etish o'qituvchilarning pedagogik mahoratiga bog'liq. Agar marosim va an'analar o'quv jarayoniga to'g'ri integratsiya qilinsa, ular nafaqat tarbiyaviy, balki ta'limiy vazifani ham bajaradi. Masalan, dars jarayonida milliy qadriyatlarga oid misollar keltirish, loyiha ishlari tashkil etish yoki sahna ko'rinishlari orqali mavzuni yoritish o'quvchilarning bilimni mustahkamlaydi va ularni yanada qiziqtiradi.

Shu bilan birga, oila va maktab hamkorligi bu jarayonning muvaffaqiyatli kechishida muhim omil hisoblanadi. Ota-onalar bolalarga milliy qadriyatlarni kundalik hayotda o'rgatib borsalar, maktab esa bu bilimlarni tizimli ravishda mustahkamlaydi. Natijada, bola har ikki muhitda ham bir xil qadriyatlar asosida tarbiyalanadi [4].

Xulosa sifatida aytish mumkinki, o'quvchilar tarbiyasida marosimlar, milliy urf-odatlar va an'analarning o'rni nihoyatda muhimdir. Ular bolalarning axloqiy, ijtimoiy, madaniy va emotsional rivojlanishida kompleks ta'sir ko'rsatuvchi vosita sifatida namoyon bo'ladi. Marosimlar bolalarni jamiyatga moslashishga, jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga va ijtimoiy munosabatlarni to'g'ri yo'lga qo'yishga o'rgatadi. Shu bilan birga, ular bolalarda o'ziga ishonch, tashabbuskorlik va faollik kabi muhim sifatlarni ham shakllantiradi.

Milliy urf-odatlar esa o'z navbatida axloqiy qadriyatlarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Ular orqali bolalarda halollik, sabr-toqat, hurmat, mehr-muhabbat va bag'rikenglik kabi insoniy fazilatlar rivojlanadi. Bundan tashqari, milliy an'analar

bolalarning o'zligini anglashiga yordam beradi. Ular o'z xalqining tarixiy va madaniy merosi bilan tanishib, milliy g'urur va iftixor tuyg'usini his qiladilar. Bu esa ularning kelajakda o'z millatiga sodiq, Vatan ravnaqi uchun xizmat qiladigan shaxs bo'lib yetishishiga zamin yaratadi.

Psixologik jihatdan ham marosimlar va an'analar muhim rol o'ynaydi. Ular bolalarda ijobiy emotsiyalarni uyg'otadi, stressni kamaytiradi va ruhiy barqarorlikni ta'minlaydi. Ayniqsa, jamoaviy tadbirlar orqali bolalar o'zlarini jamiyatning bir qismi sifatida his qiladilar, bu esa ularning ijtimoiy moslashuv jarayonini osonlashtiradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Abdullayeva, S. O'quvchilarda milliy qadriyatlarni shakllantirish metodikasi. Tashkent: Fan, 2021. – 152 b.
2. Islomova, N. Maktabda milliy urf-odatlar va an'analarning pedagogik ahamiyati. Pedagogika va Psixologiya, 2022, №3, 45–53 b.
3. Karimov, T. Marosimlar orqali o'quvchilar tarbiyasini samarali tashkil etish. Tashkent: Ilm-Ziyo, 2023. – 210 b.
4. Rustamova, L. Bolalarni tarbiyalashda madaniy meros va an'analarning roli. Ta'limshunoslik, 2021, №2, 78–87 b.